

ჟანა ხაჩატურიანი
ფილოლოგიის დოქტორი,
სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო, ახალციხე

ბრუნვის ფორმათა შესაბამისობის პრობლემა ქართულსა და სომხურ ენებში

მოკლე შინაარსი

თანამედროვე სამეცნიერო კვლევებში კავკასიის ენათა კვლევამ კიდევ ერთი (უკვე მერამდენედ უახლეს ისტორიაში) ტენდენცია წარმოაჩინა: ტრადიციული თვალსაზრისი კავკა-სიონის ორივე ქედზე მცხოვრები ავტოქთონი მოსახლეობის ენათა ნათესაობისა და დანარჩენ ინდოევროპული წარმომავლობის ენათა გენეზისური სხვაობის შესახებ, რასაც საუკეთესოდ გამოხატავდა (და გამოხატავს) ტერმინი „იბერიულ-კავკასიური ენები“, შეიცვალა „კავკასიაში არსებული ენების (ნებისმიერი მათგანის) ერთმანეთთან სიახლოვის ოდენ ტიპოლოგიური მსგავსებით ახსნის ახალი ხაზით. სომხური და ქართული ამ ორივე ვერსიაში ოდენ ტიპოლოგიურად მსგავს ენებს წარმოადგენდნენ და ხანგრძლივი ისტორიული თანამეზობლობის მიუხედავად, მათი მსგავსება ნამდვილად დაფუძნებულია არა ნათესაურ, არამედ თანამეზობლურ სიახლოვეზე, რაც ნათესაობაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანია; და რაკი მსგავსებები ტიპოლოგიური ხასიათისაა, ამიტომ სწავლების სიმწიფეებიც ქართულ-სომხური ენობრივი შეხვედრების, მსგავსება-განსხვავებათა პრაქტიკული გამოვლინებებისა და სხვაობათა გათვალისწინებით, ტიპოლოგიური გრამატიკის მეშვეობით უნდა დაიძლიოს. ამ გზაზე კი სპეციალისტებისათვის გასათვალისწინებელია ორივე ენის ბრუნვათა სისტემების ჩამოყალიბების ისტორია, და შემდეგ ამ ორი ენის შეხვედრისას წარმოქმნილი პრობლემები.

საკვანძო სიტყვები: მსგავსება-განსხვავება; ტიპოლოგია; ბრუნვათა შისტემა; სომხური ენა; ქართული ენა; ენობრივი შეხვედრები.

Zhana Khachatryan

Doctor of Philology, Samtskhe-Javakheti State University,

Akhaltzikhe, Georgia

THE ISSUES OF INFLECTION FORM CORRESPONDENCE IN GEORGIAN AND ARMENIAN LANGUAGES

Abstract

Studies on Caucasian languages in modern scientific research have discovered one more trend (for many times in recent history). The traditional viewpoint on relatedness in both languages of autochthonous society living in Caucasus and regarding the genetic difference between the rest of the languages having Indo-European origin, which can be best expressed by the term "Ibero-Caucasian" has changed. "A new type of explanation shows the proximity of the languages with typological similarity (any of them) in the Caucasus. In both of these versions, Armenian and Georgian were typologically similar languages, and despite the long historical coexistence, their similarity is really based not on relatedness, but on co-neighborhood, which is no less important than relation. Since there are typological similarities the issues in teaching these two languages should be overcome by taking into account Georgian and Armenian language proximity, the practical discovery of similarities and differences as well as typological grammar differences. Thus, specialists should remember the history of inflection systems formation of both languages and only then think of problems that arise when these two languages correspond.

Key Words: similarity-difference; typology; rotation system; Armenian language; Georgian language; Language meetings.

შესავალი. თანამედროვე სამეცნიერო კვლევებში კავკასიის ენათა კვლევამ კიდევ ერთი (უკვე მერამდენედ უახლეს ისტორიაში) ტენდენცია წარმოაჩინა: ტრადიციული თვალსაზრისი კავკასიონის ორივე ქედზე მცხოვრები ავტოქთონი მოსახლეობის ენათა ნათესაობისა და დანარჩენ ინდოევროპული წარმომავლობის ენათა გენეზისური სხვაობის შესახებ, რასაც საუკეთესოდ გამოხატავდა (და გამოხატავს) ტერმინი „იბერიულ-

კავკასიური ენები“, შეიცვალა „კავკასიაში არსებული ენების (ნებისმიერი მათგანის) ერთმანეთთან სიახლოვის ოდენ ტიპოლოგიური მსგავსებით ახსნის ახალი ხაზით. ამჯერად ამ ფრიად ვრცელი და რთული საკითხის ახსნა ჩვენს მიზანს არ წარმოადგენს; ჩვენთვის ახლა მთავარი ისაა, რომ სომხური და ქართული ამ ორივე ვერსიაში ოდენ ტიპოლოგიურად მსგავს ენებს წარმოადგენდნენ და ხანგრძლივი ისტორიული თანამეზობლობის მიუხედავად, მათი მსგავსება ნამდვილად დაფუძნებულია არა ნათესაურ, არამედ თანამეზობლურ სიახლოვეზე, რაც ნათესაობაზე არანაკლებ მნიშვნელოვანია; და რაკი მსგავსებები ტიპოლოგიური ხასიათისაა, ამიტომ სწავლების სიძნელეებიც ქართულ-სომხური ენობრივი შეხვედრების, მსგავსება-განსხვავებათა პრაქტიკული გამოვლინებებისა და სხვაობათა გათვალისწინებით, ტიპოლოგიური გრამატიკის მემკვიდრით უნდა დაიძლიოს.

დავაზუსტებთ, რომ მიღებულია „ტიპი“ განისაზღვროს, როგორც ნიშან-თვისებათა ისეთი ერთობლიობა, რომელიც წარმოქმნის ურთიერთკავშირების შინაგანად მყარ ბირთვს და ამ სახეობაში თვითონ ხდება ტიპოლოგიური ცოდნის კონკრეტული „ერთეული“. აქ სირთულეს ქმნის ტიპის სპეციფიკის განსაზღვრა „სახეობასა“ (ცოდნის გენეტიკური ერთობლიობის ლოგიკური კავშირი) და „გვარეობასთან“ (საკლასიფიკაციო ერთეული) მიმართებაში.

გასაოცარია, რომ დღემდე ასეთი გრამატიკა არ დაწერილა, და ქართულ-სომხურ ენობრივ (და არა მარტო ენობრივ) კონტაქტებს ნაკლებად აქვს დამებნილი მსგავს და განსხვავებულ შესატყვისობათა გრამატიკული, ლექსიკურ-ფრაზეოლოგიური და სტილისტიკური ახსნა-განმარტებები. და რამდენადაც ამ შემთხვევაში ჩვენ გვექნებოდა შესაძლებლობა, ერთი მხრივ, შემთხვევითი და, მეორე მხრივ, მიზეზთა გამო წარმოქმნილი მსგავსებები დაგვეჯგუფებინა და ისე გვესწავლებინა, მაგალითად, სომხურენოვანი ბავშვებისათვის ქართული ენა.

მსჯელობა. წარმოდგენილ ნაშრომში საკითხი ასე დგას - არაქართულენოვან მოქალაქეებს, რომელთაც სახელმწიფო ენის არცოდნა ან ცუდად ცოდნა მრავალი საზოგადოებრივი სფეროს წიაღში დამკვიდრებასა და ინტეგრირებაში უშლის ხელს,

რაც შეიძლება მეტად უნდა დავეხმაროთ ქართულის დაუფლებაში. ამ მიზნით კი ქართულისა და ნაციონალური ენების ყველაზე ძნელად დასაძლევ უბნებისაკენ უნდა მივმართოთ ჩვენი ძალისხმევა.

როგორც დაკვირვებამ გვიჩვენა, ამ მხრივ საუკეთესო რესპონდენტებად არაქართულენოვანი სკოლების ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლები და ე. წ. ნაციონალური სკოლების მოსწავლეები ჩანან. მათ ყოველდღიურად უწევთ ერთი ენიდან მეორეზე პრაქტიკული თარგმნის ოპერაციების ჩატარება და ყველა ცთომილება მყარად ამახსოვრდებათ.

როგორც არაერთმა ინტერვიუმ დაგვარწმუნა (და საკუთარი პრაქტიკული გამოცდილებაც ამასვე გვიდასტურებს), განსაკუთრებით თვალში საცემია სიმწელები სახელთა ბრუნების სწავლებაში (კერძოდ, მოთხ. ბრუნვა; წოდებითი ბრუნვა); ჩვენი ამოცანაა, გავარკვიოთ ასაკობრივი გრადაციის მიხედვით, რატომ უჭირთ წინადადების აგებისას საჭირო ბრუნვის ფორმის შერჩევა და როგორ უნდა დავეხმაროთ ამ პრობლემის მოგვარებაში.

ამ გზაზე კი სპეციალისტებისათვის გასათვალისწინებელია ორივე ენის ბრუნვათა სისტემების ჩამოყალიბების ისტორია და შემდეგ ამ ორი ენის შეხვედრისას წარმოქმნილი პრობლემები. ჩვენი სინამდვილე, არაქართულენოვანი პირებისათვის ქართული ენის სწავლების თვალსაზრისით, სპეციფიკურია (განსაკუთრებით სამცხე-ჯავახეთში).¹

¹ ჯავახური დიალექტის თავისებურებები გავლენას ახდენს იმ სომხურზე, რომელიც, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოში ჯავახეთში მცხოვრები სომხების მეტყველებაში სომხურის სრულიად დამოუკიდებელ დიალექტად – სომხურის ჯავახეთში მცხოვრები სომხების დიალექტად გვევლინება. ქართული ენის ჯავახური დიალექტი იქ ჩასახლებული სომხებისათვის პირველხარისხოვანი სესხებისა და გავლენის წყაროა. უნდა ითქვას, რომ სომხურიდან შესული ლექსიკა თვით ჯავახურშიც დასტურდება. ასე, რომ იმ უცნაური ფაქტის მიუხედავად, რომ ამ დროისათვის ჯავახეთში მცხოვრები უფროსი ასაკის სომხები ქართულს ვერ ფლობენ, ამ მეტყველებათა ურთიერთშეხებისა და გავლენის ფაქტი აშკარაა. ქართული ენის ჯავახური დიალექტი დასტურდება ახალქალაქის რაიონის სოფლებში: აფნია, გოგაშენი, ოკამი, პტენა, ჩუნჩხა, კოთელია, მურჯახეთი, ვარევანი, ბარალეთი, გოკო, ასპინძის რაიონის სოფლებში: ხიზაბავრა, თოკი, სარო,

არსებობს მრავალი ნაშრომი (მათ შორის სადისერტაციო კვლევები და მეთოდოლოგიური მონოგრაფიები), რომლებშიც მეტ-ნაკლებად განხილულია ტიპობრივი შეცდომები შესასწავლი ენის ათვისების გზაზე; ეს საკითხიც არ შეიძლება მხოლოდ განზოგადებულად განვიხილოთ, რადგან შესასწავლ ენაში დაშვებული შეცდომები ძირითადად დედა ენის სისტემური თავისებურებებითაა განპირობებული.

როგორც ცნობილია, ენა, რომელზეც იწყებს ლაპარაკს ადამიანი, სამყაროს შეცნობის პირველი საშუალება და სათქმელის სამეტყველო რეალიზაციის პირველი ყალიბი ხდება, ამიტომაც, ცნობიერად თუ ქვეცნობიერად, მოლაპარაკე ყველა სხვა ენის ცოდნას თავისი მეტყველების ამოსავალ ყალიბებთან ათანხმებს და, ფაქტობრივად, ყველა შესაძლო შეცდომა სწორედ ამ ყალიბთა სხვაობითაა განპირობებული (ტაბიძე, 2008: 294-304).

ქართულ მხატვრულ ლიტერატურას უამრავი მასალა აქვს ფიქსირებული სომხების ქართულად მეტყველებისას ყველაზე ტიპური შეცდომების თვალსაზრისით; საინტერესოა, რომ ეს დაკვირვებები თითქმის სრულად თანხვედბა დღეს საგანმანათლებლო და სამეცნიერო სივრცეში აღნუსხულ ტიპურ შეცდომებს. ამ ნაშრომებში ძირითადად ყურადღებაა გამახვილებული მშობლიური ენის ინტერფერენციულ გავლენაზე შესასწავლი ენის სტრუქტურულ (და ხშირ შემთხვევაში - სემანტიკურ-კონოტაციურ) შეცდომებზე. არის ცდები, შედგეს შეცდომათა ტიპოლოგიური ნუსხები, რომლებშიც გათვალისწინებული იქნება შეცდომათა გამოვლინების ყველა კატეგორია (ტიპურობა, სიხშირე, მდგრადობა); „შეცდომათა ანალიზის“ მეთოდს („error analysis“) დიდი ყურადღება ეთმობა უცხოელ

ვარგავი. ბორჯომის რაიონის სოფლებში: ბალანთა, ჭიხარულა... თუნდაც ორი-სამი ასწლეულის წინ ქართული ენის ჯავახური დიალექტი გაცილებით დიდ ტერიტორიას ფარავდა. როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია მითითებული, ჯავახურს ბევრი საერთო აქვს ქართლის კილოებთან, განსაკუთრებით ახლოა იგი მესხურთან. ჯავახური შეზავებულია დასავლურ-ქართული კილოების თავისებურებებით. ლექსიკა-ფრაზეოლოგიაში უხვად არის დანერგილი თურქულ-არაბული ენობრივი შეხვედრების კვალი. ამ მოვლენას, ცხადია, ისტორიული ახსნა აქვს, თუმცა ამჯერად ამ საკითხებზე არ შევჩერდებით.

ავტორებთან (S. P. Corder, E. Haugen, G. Helbig, C. James W. Nemser, G. Nickel, J. C. Richards). ამ ავტორთა უმრავლესობას მიაჩნია, რომ შეცდომებს აქვს რეგულარული, სისტემური ხასიათი და მოსწავლის ცნობიერებაში უკვე ჩამოყალიბებული მყარი სურათისაგან განსხვავებული ფაქტორების (ეს ფაქტორებია სხვა ენობრივი სისტემისა და სამყაროს სხვა ენობრივი სურათის ცდომილებები ენობრივი შეხვედრების დროს) ზემოქმედებისას ვლინდება.

ვფიქრობთ, რომ შეცდომათა ანალიზი საშუალებას იძლევა დადგინდეს ობიექტური სიძნელეები და კანონზომიერებები სწავლების კონკრეტული ვარიანტის შემთხვევაში; ამ გზით კი სწავლების რეალისტური მიზნების დასახვა მოხერხდება, თუ ცალ-ცალკე მიმოვიხილოთ ბრუნების სტრუქტურას ქართულსა და სომხურ ენებში. ცხადია, ბრუნვათა რაოდენობა სხვადასხვა ენაში სხვადასხვაგვარია.

როგორც ვიცით, თანამედროვე ქართულში შვიდი ბრუნვაა (თუმცა ეს რაოდენობა სადავოა, მაგრამ ოფიციალურ სტანდარტში, რომლითაც ჯერჯერობით ხელმძღვანელობს განათლების სამინისტრო, სწორედ შვიდი ბრუნვა სახელდება). ქართულში სახელები ყველა იბრუნვის, ისეთებიც კი, რომლებიც ნასესხებია ბრუნვის უქონელი ენებისაგან (მაგ. ფრანგული-საგან) ან ისეთი ენებისაგან, რომლებსაც სახელთა ბრუნება შეიძლება მოეპოვებოდეს საზოგადოდ, მაგრამ ზოგიერთი სახელი მაინც უბრუნველი ჰქონდეს (ასეთია, მაგალითად რუსული ენა). სი ტყვეები „პალტო“ და „დეპო“ ნასესხებია ფრანგულიდან რუსულში, რუსულიდან კი ქართულშია გადმოსული. არც ერთი მათგანი არ იბრუნვის არც ფრანგულში არც რუსულში, მაგრამ ქართულში ისინი ბრუნებადია (ხაჩატურიანი, 2019:148-152).

ბრუნვათა რაოდენობაზე საუბრისას, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ქართულში ბრუნვათა რაოდენობის გამოყოფისა და მიმდევრობის დღევანდელი სურათი (მეტ-ნაკლებად გაზიარებული და სტანდარტად დადგენილი) საკმაოდ ხანგრძლივი ლინგვისტური აზროვნების შედეგია (ჩიქობავა, 1956: 34-40).

1. დღესაც ძირითადად მიღებული ბერძნულ-ლათინურ-რუსული რიგის მიხედვით გაწყობილი ვარიანტი წარსულთან შედარებით მცირედაა შეცვლილი (სადაც მოთხრ. ბრ.-ს აკუ-

ზატვის ადგილი უკავია, ხოლო ვითარებითი წოდებითს უსწრებს წინ); ამ რიგს მორფოლოგიურთან ერთად სინტაქსური მხარეც განაპირობებს, რაც, უდავოდ, ლოგიკურია;

2. ძველ გრამატიკაში ბრუნვათა დალაგება მეტ-ნაკლებად შემთხვევით ხასიათს ატარებდა, ანდა გათვალისწინებული იყო ევროპული ენების ვითარება. მაგალითად, სახელობითის შემდეგ იდგა ნათესაობითი, შემდეგ მიცემითი, მას მოჰყვებოდა მოთხრობითი;

3. ამჟამად სტანდარტად მიჩნეული ანუ სახელმძღვანელოებში დაცული და ა. შანიძის მიერ დადგენილი ბრუნვათა რიგი - სახელობითი, მოთხრობითი, მიცემითი, ნათესაობითი, მოქმედებითი, ვითარებითი, წოდებითი დაფუძნებულია მორფოლოგიისა და სინტაქსის მოთხოვნებზე: ჯერ მოცემულია სუბიექტის ბრუნვები (სახელობითი, მოთხრობითი, მიცემითი). ამ მიმდევრობას ისიც უჭერს მხარს, რომ სწორედ ამ ბრუნვებში ვლინდება ფუძეუკუმშველობა და უკვეცელობა (შანიძე, 1956).

ქართულში ყველა სახელი ერთნაირად არ იბრუნვის. ფონეტიკური ფაქტორის ზეგავლენით ზოგი სახელის ფუძე იკუმშება ან იკვეცება, ზოგის ფუძე უცვლელია; ზოგჯერ ბრუნვის ნიშანი განიცდის ცვლილებებს.

უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ სომხური ენა, რომელიც ნორმატიული თვალსაზრისით პურიზმისკენაა მიდრეკილი, მისი გავრცელების ყველა ადგილას ერთნაირად არ განიცდის დროის ცვლილებას. მაგალითად, როდესაც 1922–1924 წლებში განხორციელდა სომხური ენის ორთოგრაფიული რეფორმა, უცხოეთში მცხოვრებმა სომხობამ რეფორმის მოთხოვნები არ გაიზიარა და კვლავ ძველ ორთოგრაფიას მიჰყვა.

ამჟამად სომხურ ენაშიც დატრიალდა ის პროცესი, რომელიც პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში ე.წ. „ცენზურირებული“ ნორმების უნიფიკაციურ მოქმედებას განაპირობებდა. საბაზრო ეკონომიკამ მედია ცენტრალიზებული მართვისაგან გამოათავისუფლა და ნორმობრივი აღრევა ყველგან აღინიშნა. არც სომხური აღმოჩნდა გამონაკლისი (ჩინჩალაძე, პოლსიანი, 1998).

სომხურშიც, დღევანდლამდე ბრუნვათა სახელწოდებებს, რიგსა და ფუნქციებს გრძელი გზა აქვს გამოვლილი (შილაკაძე, 1971). მრავლობითს აქვს თავისი ნიშნები, ეს ნიშნებია

ერთმარცვლიანი სიტყვებისათვის ლი და ერთზე მეტმარცვლიანი სახე ლებისათვის -ნი. მრავლობითის ნიშანი ემატება სახელის ფუძეს, რომლის შემდეგ დაისმის ბრუნვის ნიშანი. ე.ი. ახალ სომხურში მრავლობითი რიცხვის გაფორმება სახელებში ქართულის მსგავსია;

ბრუნვა კი ხუთია, თუ დავდგებით იმ თვალსაზრისზე, რომ მორფოლოგია დამოუკიდებელ ბრუნვად მიიჩნევს განსხვავებულ ფორმას. სომხურ გრამატიკულ ლიტერატურაში კი ამჟამად გაბატონებული მოსაზრების გამო ბრალდებითაც ცალკე ბრუნვად გამოყოფენ, თუმცა პირდაპირ დამატებას (ბრალდებითს) არასოდეს მოეპოვება თავისი საკუთარი ფორმა: იგი ან სახელობითის, ან ნათესაობით-მიცემითის ფორმას იყენებს, ამიტომ უფრო მართებულია მისი განხილვა სინტაქსში და არა მორფოლოგიაში. ყველა სხვა ბრუნვას თავისი საკუთარი ფორმა აქვს. ამრიგად, ახალი სომხური ენის ბრუნვებია:

1. სახელობითი – ուղղակასն
2. ნათესაობით-მიცემითი – սեռակასն-տրակასն
3. დაწყებითი – բացառակასն
4. მოქმედებითი – գոძխակასნ
5. ადგილობითი – ներգոյակასն

როგორც ვხედავთ, ბრუნვათა სისტემა ქართულსა და სომხურში საკმაოდ განსხვავებულია ერთმანეთისგან. სწორედ ამ განსხვავებული სტრუქტურის თანხვედრის მიზეზიცაა მთელი რიგი შეცდომებისა ენის შესწავლის პროცესში.

მაგალითისთვის წარმოვადგენთ ერთ-ერთ ტექსტს, რომელშიც თვალსაჩინოდაა მოცემული სომეხი მოსწავლისათვის სრულიად ტიპობრივი რამდენიმე შეცდომა ქართული ტექსტის შესების დროს.

როგორც მოსალოდნელი იყო, პრობლემა შექმნა მოთხრობითმა ბრუნვამ წარსული დროის ერთპირიანი ზმნის ფორმასთან.

შეცდომაა:

„მამამ ევროპაში მოგზაურობდა...“

„ჰაიკუმმა სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სწავლობდა“.

ამ თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია ის დაკვირვებები, რომელიც ფიქსირდება მხატვრულ ლიტერატურაში არაქართველთა,

კონკრეტულად სომხების ქართულად მეტყველების დროს ქართველი მწერლების მიერ. როგორც სპეციალისტები მიუთითებენ, ამა თუ იმ ენაზე ლაპარაკი შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც უპირველეს ყოვლისა, ამ ენის სისტემის ათვისება ხდება [https://cciiir.ge/images/pdf/1348829210_BE_3_GEO.pdf]. ხოლო რამდენადაც სისტემა ლინგვისტიკის შესწავლის სფეროა, სწორედ ლინგვისტიკის მონაცემების მომარჯვებაა საჭირო ენის შესასწავლად.

როგორც პრაქტიკა აჩვენებს, ხშირად ენის სისტემის შესწავლაზე უფრო დიდი ძალა მეტყველების ათვისებას აქვს, რამდენადაც მეტყველება არის მთავარი კომუნიკაციის დროს. კომუნიკაცია კი ცალკე სამსჯელო თემაა (ამ საკითხს კიდევ შევეხებით).

ბრუნვათა სისტემაზე საუბრისას გასათვალისწინებელია ბრუნებადი მეტყველების ნაწილების თავისებურებები. ამიტომ ცალ-ცალკე უნდა შევხვით არსებით, ზედსართავ, რიცხვით სახელებსა და ნაცვალსახელს, რომლებიც ქართულში (ისევე როგორც სხვა ენებში) ბრუნებისას გარკვეულ სხვადასხვაობას გვიჩვენებენ.

ჩვენი მიზანი არ არის (და ვერც იქნებოდა) ქართულ-სომხური ბრუნების სრული შეპირისპირებითი დახასიათება, რადგან საკითხი ძალიან ფართოა, ისტორიულ წიაღსვლებსა და ტიპოლოგიური მეთოდოლოგიის ყოველმხრივ გამოყენებას მოითხოვს, რაც აღემატება ამ ნაშრომის ფორმატს. თუმცა, ვიმედოვნებთ, რომ ამ მიმართულებით მუშაობისთვის წინამდებარე კვლევასაც შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელობა. ამჯერად კი, როგორც უკვე ვთქვით, ვესწრაფვით სომხურენოვანი კონტინგენტისათვის ქართულის სწავლებისას წარმოქმნილი პრაქტიკული სიმძნელების აღწერას, განხილვას, შეფასებასა და, შეძლებისდაგვარად, რეკომენდაციების შემუშავებას.

ნაცვალსახელთა ბრუნებისას სომხური გარკვეულ თავისებურებას იჩენს: მაგალითად. კუთვნილებით ნაცვალსახელს მყარი ადგილი აქვს, ის აუცილებლად წინ უძღვის საზღვრულს; ამით სომხური მკვეთრად განსხვავდება ქართულისაგან, რომელსაც კუთვნილებითი ნაცვალსახელის დასმა ყველგან შეუძლია საზღვრულის წინაც და საზღვრულის შემდეგაც, იქამდე,

ქართულში ნაცვალსახელი (და ნებისმიერი სხვა მსაზღვრელად გამოყენებული სახელი) შეიძლება სხვა წევრმაც დაამოროს საზღვრულს და მაინც სინტაქსური კავშირი არ დაირღვევა:

ქართული	სომხური სიტყვასიტყვითი (ელექტრონული თარგმანი)	სალიტერატურო სომხური
ჩემო ტკბილო მეგობარო	ჩუნ քաղցրი ընկերը	ჩუნ քաղցրი ընկերս
მეგობარო ჩემო ტკბილო	Ընկեր իմ քաղցր	Ենկերս իմ քաղցր
მეგობარო ტკბილო ჩემო	Ընկերսական քաղցր իմ	Ընկեր իմ քաղցր

ცხრილი 1. ელექტრონული და სალიტერატურო თარგმანა

სალიტერატურო სომხურში მრავლობითის წარმოებისას რამდენიმე წესი მუშაობს, რომლებიც დიალექტებში დაცული არაა:

ა) ე.წ. უთვლადი სახელები (ქართულში რომ კრებითს ვუწოდებთ) მრავლობითს არ აწარმოებენ; ქართულისა არ იყოს, ამ სახელების მრავლობითში ჩასმა შეიძლება, მაგრამ ასეთ შემთხვევაში შეიცვლება სახელის შინაარსი ან კონოტაცია. (მაგალითად: թեյ-ჩაი, հաց-პური, մեղր-თაფლი, կարագ-კარაქი, կաթ- რძე, და სხვ.);

ბ) ქართულის მსგავსად სომხურში მრავლობითზე მიმანიშნებელი მსაზღვრელის არსებობის შემთხვევაში საზღვრული სახელი აღარ აწარმოებს მრავლობითს და მხოლოდითში რჩება (այստեղ երեք կարմիր ბაղჩქ է – აქ არის სამი წითელი ყვავილი) [<https://www.dissercat.com/content/subetnicheskie-gruppy-armyan>].

მიუხედავად იმისა, რომ ორივე წესი ქართულსა და სომხურს საერთო აქვთ, შეცდომები ამ ორივე წესთან დაკავშირებულ მაგალითებში მაინც გვხვდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ტაბიძე, 2008 - ტაბიძე მ., ორენოვანი და მრავალენოვანი განათლების პრობლემატიკა საქართველოს ენობრივი სიტუაციის ფონზე, ქართველური მემკვიდრეობა XII, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ქუთაისი, 2008, გვ. 294-304.

ჩიქობავა, 1956 - ჩიქობავა არნ., მიმართულებითი ბრუნვის მნიშვნელობის, წარმოებისა და ისტორიისათვის, სახელთა ბრუნების ისტორიისათვის ქართველურ ენებში, ტ. I, თბ., 1956.

ჩინჩალაძე..., 1998 - ჩინჩალაძე მ., პოლოსიანი ვ., ქართულ-სომხური სასაუბრო. რედ.: ნ. საგანელიძე. თბილისი: განათლება, 1989.

შილაკაძე, 1971 - შილაკაძე ივ., ახალი სომხური ენის გრამატიკა ქრესტომათიითა და ლექსიკონით: სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის. თბილისი: თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 1971.

შანიძე, 1956 - შანიძე ავ., წოდებითი ფორმის ადგილისათვის გრამატიკაში, სახელის ბრუნების ისტორიისათვის ქართველურ ენებში, ტ. I, თბ., 1956.